

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:04
SCHAKTNINGSÖVERVAKNING I FORM AV ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Schaktningsövervakning i Kuddby

invid fornlämningarna Kuddby 19:1, 183, 216, 217 och 265, i området
mellan Örminge och Berga i Kuddby socken, Norrköpings kommun,
Östergötland

Dnr 431-6802-13

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:04
SCHAKTNINGSÖVERVAKNING I FORM AV ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Schaktningsövervakning i Kuddby

invid fornlämningarna Kuddby 19:1, 183, 216, 217 och 265, i området
mellan Örminge och Berga i Kuddby socken, Norrköpings kommun,
Östergötland

Dnr 431-6802-13

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2014 Arkeologgruppen

Arkeologgruppen rapport 2014:04

Författare Leif Karlenby

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Skålgroparna på Kuddby 217:1 i motljus.

Foto av Leif Karlenby.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr 2012/0903.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	7
Kuddby 19:1, gravfält.....	7
Kuddby 265:1, älvvarnsförekomst	8
Kuddby 216:1–3 och 217:1, älvvarnsförekomster	9
Kuddby 183:1–2, älvvarnsförekomster	10
Slutord	12
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	12
Referenser	13
Administrativa uppgifter	14
Bilagor.....	15
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivning	

Schaktningsövervakning i Kuddby

Figur 1. Karta över trakten kring Kuddby med den aktuella sträckan markerad med ett rött streck.

Sammanfattning

Arkeologgruppen i Örebro AB fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län att genomföra en schaktningsövervakning i samband med nedläggning av elkabel mellan Berga och Örminge i Kuddby socken, Östergötland. Övervakningen skedde vid passagen av registrerade fornlämningar som låg invid den planerade sträckningen. Övervakning genomfördes också på två platser där kopplingsstationer skulle placeras. De fornlämningar som berördes utgjordes av ett gravfält (Kuddby 19:1) och fyra älvkvarnsförekomster (Kuddby 183:1-2; 216:1-4, 217:1-3 samt 265:1). Det var endast vid Kuddby 183:1-2 där det påträffades fornlämning i schaktet. Området invid älvkvarnsförekomsten innehöll ett halvmeter tjockt lager med kol, sot och gamla byggmassor, som anordnats på platsen för att ordna en plan yta utanför ett av uthusen som fanns på platsen. Under detta lager framkom en härd, som kan vara betydligt tidigare än fyllnadslagret. Härdar förekommer ofta nedanför hållristningar både från bronsålder och äldre järnålder.

Bakgrund och kulturmiljö

I samband med en planerad omläggning av ledningar i området kring Örminge och Berga, Kuddby socken, Norrköpings kommun, riskerade ett antal fornlämningar och deras skyddsområden att beröras. Luftledningarna skulle bytas ut mot nedgrävda kablar och ett utbyte av befintliga nät- och stolpstationer skulle ske samtidigt. Länsstyrelsen i Östergötlands län har i ett beslut daterat den 6 september 2013 givit Arkeologgruppen i Örebro AB i uppdrag att genomföra en förundersökning i form av schaktningsövervakning invid fyra platser med fornlämningar i området mellan Berga och Örminge i Kuddby socken.

Naturen i området är omväxlande uppodlad lermark och skogbevuxna impediment bestående av berg i dagen och moränavlagringar.

Kuddby är en fornlämningsrik bygd där lämningar från bronsålder och järnålder utgör betydande inslag. Där finns gravfält och ensamliggande stensättningar och stora delar av ortnamnen talar för en ålderdomlig bygd. I området finns en påfallande andel hållristningar. Så gott som alla är älvkvarnsförekomster. Kuddby ligger i anslutning till bildristningsområdet vid Norrköping.

I området finns också en betydande andel torpbebyggelse på vad som måste betraktas som utmark. I samma område finns hägnadssystem, ibland av betydande längd. De visar förmodligen på ett äldre brukningslandskap. Hägnadssystem och fossila åkrar har i Östergötland daterats till perioden 1 000 f.Kr. fram till 1800-talet (Petersson 2006:250).

Schaktningsövervakning i Kuddby

Figur 2. Karta över området där schaktningsövervakningen genomfördes. Aktuella fornlämningar och grävda schakt har markerats. Skala 1:10 000.

Syfte och frågeställningar

Syftet med förundersökningen var följande:

- att i första hand tillse att fast fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt.
- att de fornlämningar som eventuellt framkom vid schaktningen dokumenterades avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt daterades.
- att skapa ett underlag dels för Länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen och eventuellt kommande beslut, dels för sökandens vidare planering.

Frågeställningen omfattar alltså en bedömning av fornlämningarnas karaktär och omfattning, samt fastställande av deras datering. Utan att föregå resultaten allt för mycket är möjligheterna att ge svar på dessa frågeställningar begränsade.

Metod och genomförande

Övervakningen genomfördes vid två tillfällen. Det första tillfället var den 26 november 2013 då vi banade av två platser där kopplingsstationer skulle sättas upp. Med maskin grävdes markskiktet bort inom två ytor om cirka 2x3 meter, för att fastställa om fornlämning fanns inom dessa ytor.

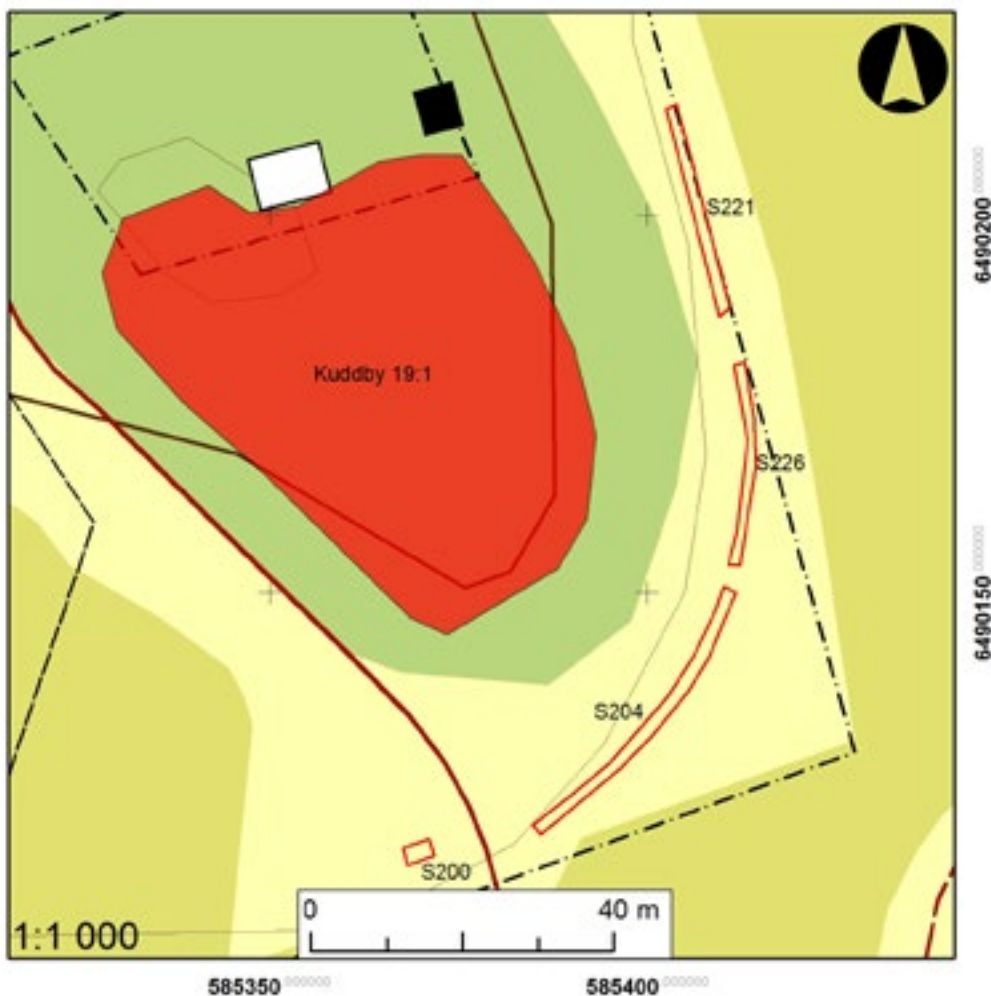
Det andra tillfället inträffade den 2 december 2013, då vi övervakade schaktningen för själva kabeln. På fyra platser grävdes schakt med en skopas bredd (1,7 meter). Schakten grävdes ned under torv- eller ploglager. Schakten mättes in och beskrevs skriftligt. I ett fall påträffades en anläggning i form av en härd som också mättes in, beskrevs och dokumenterades i sektion.

Resultat

Schaktningsövervakning skedde invid fyra fornlämningsplatser. De bestod av ett gravfält och tre älvkvarnsförekomster (Kuddby 19:1, 183:1-2; 216:1-4, 217:1-3 samt 265:1). Nedan följer en genomgång av resultaten från var och en av fornlämningarna.

Kuddby 19:1, gravfält

Vid den första platsen som låg strax norr om Vidingstad, men på Berga ägor, grävdes fyra schakt med en sammanlagd längd av 80 meter och en skopas bredd (1,7 meter) till ett djup varierande mellan 0,1 och 0,3 meter (se figur 3). Det norra schaktet (S221), som var 28 meter långt och mellan 0,1-0,3 meter djupt, grävdes i moränmark utanför både gammal och nuvarande åkermark. Det var placerat öster om gravfältet Kuddby 19:1, men kullen som gravfältet låg på var i detta parti relativt brant, varför kontakten med gravfältet inte var påfallande. Ingen fornlämning fanns i schaktet.

Figur 3. Plan över de grävda schakten vid Kuddby 19:1. Skala 1:1 000.

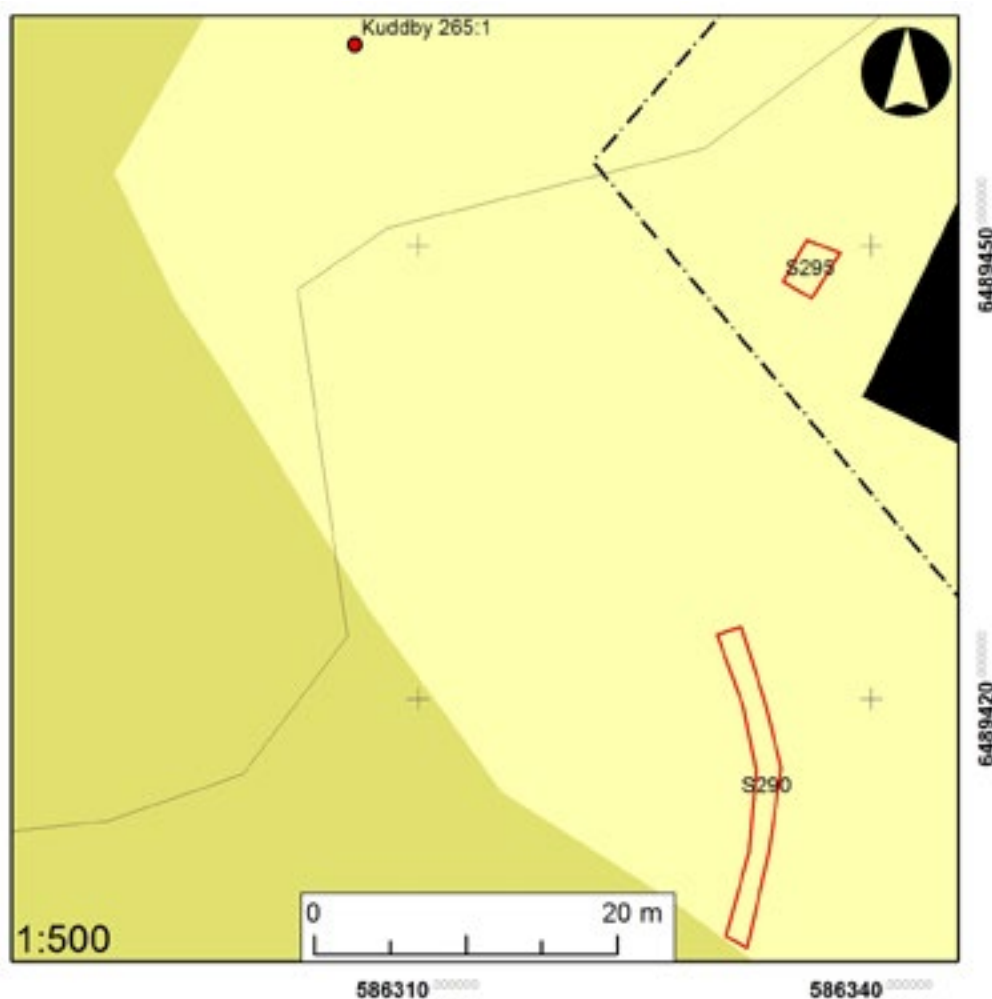
Det mellersta schaktet var 27 meter långt och mellan 0,1 – 0,3 meter djupt (S226). Här var marken också moränbunden, men i den södra delen övergick det i glacial lera. Inga anläggningar framkom i schaktet.

Det södra schaktet (S204) svängde i en båge runt den södra änden av kullen. Denna del gick i ängs- eller betesmark som utgjordes av gammal åker. Schaktet var 41 meter långt och mellan 0,2 och 0,3 meter djupt. Inga anläggningar framkom i schaktet.

Väster om vägen skulle en station placeras varför en yta om 3,6x3,7 meter banades av (S200). Marken var gammal åker och i botten fanns glacial lera. Inga anläggningar framkom i schaktet.

Kuddby 265:1, älvkvarnsförekomst (Fornsök)

Nästa passage var invid Kuddby 265:1, en älvkvarnsförekomst med en skålgrop. I området fanns många hållar med tunna matjordsskikt emellan. På det ställe där det gick att gräva, grävdes ett schakt som var 21 meter långt och 0,1 – 0,2 meter djupt, fanns stora mängder

Figur 4. Plan över de grävda schakten vid Kuddby 265:1. Skala 1:500.

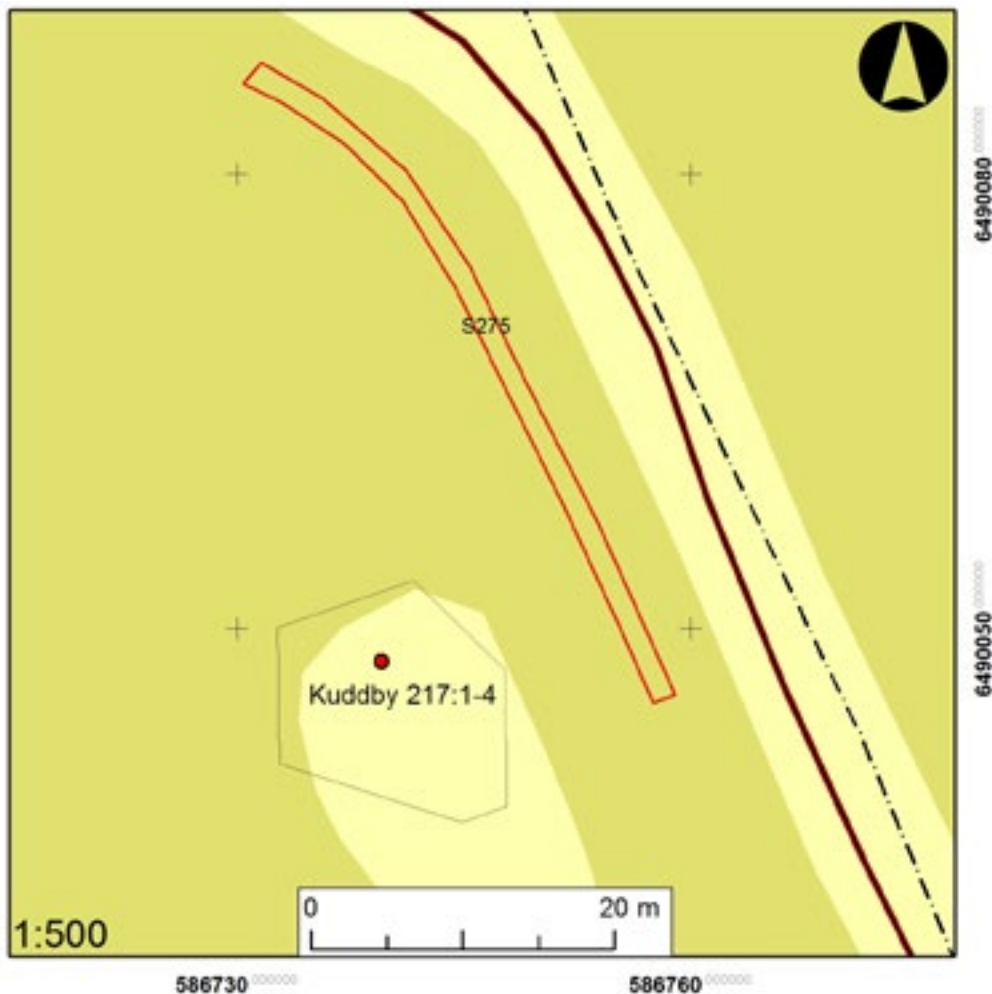
brända sopor. Man hade tydligen tidigare använt platsen som bålplats. Inga fornlämningar påträffades. I övrigt kommer kabeln att läggas på hållarna och täckas över med jord.

Även på denna plats skulle en station placeras, varför en yta om 2x4 meter grävdes på platsen. Där fanns tjocka fyllnadslager som förmodligen tillkommit i samband med bygget av det stora stallet strax invid. Under dessa fanns orörd morän. Inga fornlämningar påträffades.

Kuddby 216:1–3 och 217:1, älvvarnsförekomster (Fornsök)

På den tredje platsen skulle kabeln följa en mindre lokalväg och passera mellan två älvvarnsförekomster. Kuddby 216:1–3 låg norr om vägen och bestod av sammanlagt 11 skålgropar. Kuddby 217:1–4 bestod av sammanlagt 31 skålgropar, varav en förekomst är avbildad på omslaget till denna rapport.

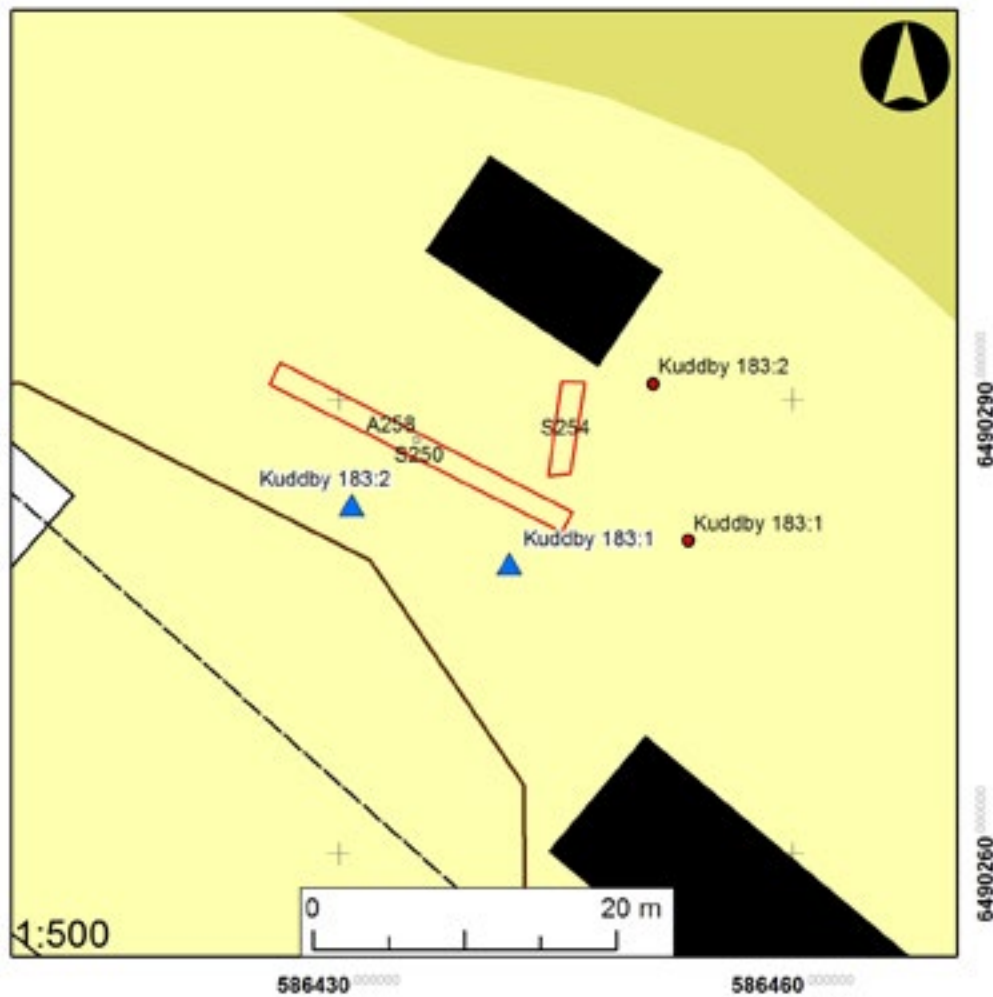
Schaktet grävdes 50 meter långt och djupet varierade mellan 0,3 och 0,4 meter. Marken var brukad åkermark varför överst fanns odlingsjord och under detta glaciala avlagringar. Ingen fornlämning påträffades i schaktet.

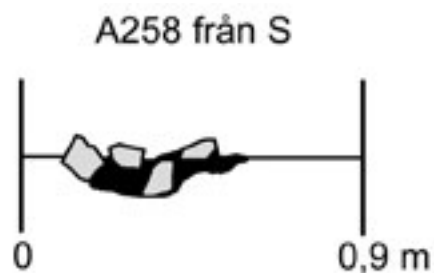
Figur 5. Plan över det grävda schaktet vid Kuddby 216:1-3 och Kuddby 217:1-4. Skala 1:500.

Kuddby 183:1-2, älvkvarnsförekomster (Fornsök)

Den fjärde och sista platsen var inne på gårdsplanen till Tomta. Där fanns två älvkvarnsförekomster invid ett av uthusen, Kuddby 183:1-2. Dessa bestod av sammanlagt 28 skågropar, 1 oregelbunden fördjupning och 17 ovala fördjupningar, troligtvis slipade, naturliga fördjupningar. Öster om fornlämningen grävdes två schakt som var 21 respektive 6 meter långa och 0,2-0,4 meter djupa. På platsen hade påförts ett upp till 0,4 meter tjockt lager med gamla byggrester, i lagret fanns rikligt med järnföremål och tegel. Jorden var också sotig och innehöll mycket kol, möjligen kan det vara gamla brandrester. I botten, under detta lager, påträffades en hård nedgrävd i den sterila leran. Den var rund med en diameter på 0,5 meter och ett djup på 0,1 meter. Botten var skålformad och den innehöll rikligt med kol och skärvsten. Den hör sannolikt inte ihop med det överlagrande brandlagret utan utgör spår efter en tidigare aktivitet på platsen. Den låg strax nedanför skålgropsförekomsten Kuddby 183:2, som består av

Figur 6. Plan över de grävda schakten vid Kuddby 183:1-2. De två älvvarnsförekomsterna är fel inprickade enligt Forssök, markerade med röda prickar till höger om schakten. De korrekta lägena har markerats av blå trianglar. Skala 1:500.

Figur 7. Sektion över härden A258. Skala 1:20.

fyra stycken skålgropar. Det är vanligt att man påträffar härdar nedanför hållristningar, ibland kan man finna keramik och stenföremål också (Ling 2008:165).

Slutord

Schaktningsövervakningen gav inga arkeologiska resultat förutom på en plats. Det innebär i sig inte att det skulle saknas fornlämningar i området, bara att det inte fanns fornlämningar i det smala stråk som schaktet utgör.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet och frågeställningen var av naturliga skäl tämligen enkla; att avgöra om fornlämning skulle beröras och i så fall bedöma dess karaktär och datering. I endast ett fall påträffades fornlämning, i form av en härd. Denna typ av anläggning finns ofta i anslutning till hållristningar. Övervakningen kunde emellertid visa att i övrigt inte någon fornlämning kom att beröras av grävningens arbetena.

Därmed torde resultatet motsvara det som förutsattes i undersökningsplanen.

Referenser

Tryckta källor

- Ling, J. 2008. *Elevated rock art. Towards a maritime understanding of rock art in northern Bohuslän, Sweden*. GOTARC Serie B. Gothenburg Archaeological Thesis 49. Göteborg.
- Petersson, M. 2006. *Djurhållning och betesdrift. Djur, människor och landskap i västra Östergötland under yngre bronsålder och äldre järnålder*. Uppsala och Stockholm.

Administrativa uppgifter

Landskap: Östergötland
Län: Östergötlands län
Kommun: Norrköpings kommun
Socken: Kuddby socken
Fastigheter: flera

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2013_18
Länsstyrelsens diarienummer: 431-6802-13
Projektnr: 2013_18
Fornlämningsnr: Kuddby 19:1, 183:1-2, 216:1-3, 217:1-4, 265:1

Projektgrupp:

Leif Karlenby

Personal:

Leif Karlenby, Helmut Bergold, Johnny Rönngren

Undersökningstid: 2013-11-26 till 2012-12-02

Exploateringsyta: —

Undersökt yta: 202 löpmetrar

Läge: Ekonomiska kartan, blad 8G 8h

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Inga fynd omhändertogs.

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

S200

3,7x3,6 meter stort, 0,3 meter djupt. Schaktet grävdes i gammal åkermark varför jorden bestod av ploglager med matjord och därunder glacial lera. Ingen fornlämning inom schaktet.

S204

41 meter långt och 1,7 meter brett, 0,2-0,3 meter djupt. Schaktet grävdes i gammal åkermark varför jorden bestod av ploglager med matjord och därunder glacial lera. Ingen fornlämning inom schaktet.

S221

28 meter långt och 1,7 meter brett, 0,1-0,3 meter djupt. Schaktet grävdes utanför åkermark. Ytskiktet var 0,1 meter tjock torv, därunder morän. Ingen fornlämning inom schaktet.

S226

27 meter långt och 1,7 meter brett, 0,1-0,3 meter djupt. Schaktet grävdes delvis utanför, delvis inom gammal åkermark. I schaktets norra del var torvlagret 0,1 meter och därunder fanns morän. I den södra delen övergick det till 0,2 meter tjock matjord med torv i ytan, därunder vidtog glacial lera. Ingen fornlämning inom schaktet.

S250

21 meter långt och 1,7 meter brett, 0,2-0,5 meter djupt. Överst fanns ett tunt torvlager, därunder ett upp till 0,5 meter tjockt fyllnadslager med sot, kol och gamla byggnadsrester, bland annat tegel och taktegel. I botten var glacial lera, nedgrävd i denna påträffades en mindre härd (A258).

S254

6,2 meter långt och 1,7 meter brett, 0,2-0,4 meter djupt. Schaktet grävdes från hörnet på uthus och mot den södra änden av S250. Innehöll ett upp till 0,4 meter tjockt fyllnadslager med sot, kol och gamla byggnadsrester, bland annat tegel och taktegel. I botten var glacial lera. Ingen fornlämning i schaktet.

S275

50 meter långt och 1,7 meter långt och 0,3-0,4 meter djupt. Schaktet grävdes i åkermark, därför fanns överst matjord och därunder fanns glacial lera. Ingen fornlämning i schaktet.

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivning

A258, härd

Rund, 0,5 meter i diameter, 0,10 meter djup med skålformad botten.

Fyllning av kol, sot och skärviga stenar (0,05-0,10 meter stora).

